

Üdvözet Dunántúlra

Minél távolabb kerülök tőled időben és térben, annál jobban sóvárog érted a lelkem. Magyar Dunántúloom, édes szülőföldem, Somogyországom, gyerek- és kölyökkorom csavargásainak, barátkozásainak, bujócskázásainak színtere. Újvárfalvai Zaboskert és Tölös. Pityú, Béla és Imre; Éva, Róza és Ida. Felejthetetlen pajtásaim. Illatos akácok, titokzatosan zúgó fenyvesek, méltóságos tölgyerdők – izgalmas gombászások, szanaszét ugránczó nyúl-gombák, rejtőzködő vargányák. Még ki sem tavaszodott egészen, de már mentünk, pengettük az erdei napsugarakat. Hóvirágok, madárhangok, csendek és tisztaságok ragyognak a természet szent templomában. És bennem és benned is. Ezer színárnyalatban pompázik a zöld, ott meg gazdagon tarka a lombjától hosszan búcsúzkodó élet. Szentkirályban és a Bagó-réten meg fehér és fehér, mint a boldog Isten haja és szemöldöke. Megyünk az erdőre, ki a Nyíresbe, kisbaltával a hónom alatt billegek apám után, próbálok az ő lába nyomába lépni, fel-felborulok, ő meg nevet és nevetünk. Boldog vagyok, még nem váltam el az egésztől, még nem különböztettem meg magamat, azonos vagyok a napraforgótábla szirmos arcával, zöngő méhesével, a jóra vágyakozó néppel, tavasszal, ősszel, éggel, földdel, hóeséssel. Észrevétlenül ivódik lelkembe a hószikrás táj, az ágakról csüngő jégcsapok: szentek orrai. És látta a teremtő Isten apám vállán a fejszét, és hónom alatt a kisbaltát, s mintha megrettent volna tőlünk a Nyíresben. De mi jóban voltunk akkor még az Úristennel is. Én is hálát adtam neki, hogy világra segítette egyik legszebb versemet, a Csordítók nyírvízét címűt: *S bogy megremeg a hóesés, / nyírfa a lélek, gondolom, / megesbet én is nyír leszek, / nagyfejsze hüppög vállamon.*

*

Nagyanyám, Buzsáki Magdolna kékfestő ingben, hosszú, ráncos szoknyában áll előttem. Mennyire szeretem az ő sovány, ráncokkal szabdalt arcát. Bámúloom nagyapámat is, alacsony termetét, keménységét, tiszta eszét s nagy-nagy erejét. Éppen olyan volt, mint tankönyvünkben a puskájára támaszkodó 48-as honvéd. Nyolcvanhárom évesen még aratott, kaszált, vágta a rendet. S mikor a vadállat orosz katona letépette Mariska nénémet, nagyapám lányát az istállóban, a mokány kis magyar vasvillával szögezte oda az orosz a szalmához. És addig tartotta ott, amíg előkerítették a parancsnokot. Nagyapám tudott oroszul, az első világháborúban Horvátországban szolgált. A letépert lány és az erőszakos katona felett nagyapám megmagyarázta az orosz tisztnek, hogy mi történt.

Kikísérték az orosz, s a kertünk végében agyonlőtték.

Nagyanyám alakja libben elélem akkor is, amikor legjobb barátom, *Tamási Lajos* Balogh Rózát, a nagyanyját – a faluról Pesterzsébetre költözött nagymamát – emlegeti versében, a *Városi őszen*ben. A Somogy és Tolna határán, Nagykönyiban született költőt a legritkábban szokás a Dunántúl költőjeként

emlegetni. Pedig a *Piros a vér pesti utcán*, a *Keserves fáklya*, az *Egy körüti sírkeresztre*, a *Nyárvégi viharok* vagy a *Pacsirtaszó* költője a Dunántúlról is maradandóan szép verseket írt. Íme egy részlet:

*„Jönnek az őszi délutánok
s mintha száz éve várna ránk,
kiül a ház elé s melegszik
ősz kis anyánk, öreg-anyánk.
– Mert ennek a városi ősznek,
dobogja – anyi füstje van.
– Messze van a Dunántúl innen.
– Az egész élet messze van.*

*Oly messze van, hogy megbajolva
szédülve bajtott sorra-sort,
tavaly, tíz éve, s hetven éve
mikor még Balogh Róza volt,
s oly messze van, hogy Illa-kútján
megcsobbant érte az öröm,
subogtak a kukoricák, hogy:
subogjunk, Balogh Róza jön.”*

Sokszor irtottak engem is, téged is: horvátot, tótot, cigányt, svábot, zsidót, oláhot, szlávot...: magyart, magyart, magyart! Házunk és hazánk, testünk és lelkünk békés építése közben magától értetődően lett magyarrá itt a nép. De ha viszályok dúltak, felfaltuk egymást és felfaltuk magunkat is. Elvesztegettük életünket, becsületünket, hazánkat, testvérünket, anyánkat és apánkat, még a földünket is. És lettünk őseink földjén otthontalan bújdosókká, elvesző, megzavarodott magyarokká.

Olyankor idegenek lettek egymásnak az itthoniak is, amikor a hatalom, a hatalmak különérdekei egymás ellen fordítottak bennünket. Nem becsültük, nem szerettük egymást eléggé, nem voltunk elég műveltek érzelmeinkben sem. Zaboskertiek és koroknyaiak, vrácsikiak és nadalosiak – szülőföldünk fiai, testvérei, szeretői, kedvesei, mindazok, akik az időben magyarrá lettek, akiknek hazájuk lett ez a föld, azok útjába álltak a könyörtelen hódítónak: tatárnak, töröknek, németnek, oroszoknak, globalizált minden-mindegy-milyen rablónak. Akár tatárok, törökök, oroszok, németek, szlávok, ki tudja kicsodák voltak azelőtt, ha itt valóban gyökeret eresztettek, magyar kenyeret ettek, magyar anyanyelvünket beszélték, azokat a gonosz hatalom sem fordíthatta szembe édes-testvéreivel, még tejtestvéreivel sem.

Szép magyar Dunántúloom! A vérzivataros évszázadok során micsoda élvezettel hengereltek le a hódítók! Micsoda élvezettel marcangoltak vérszomjas vadak, hidegvérű gyilkosok. Csodálkozom is szülőföldem, házam és hazám népe, hogy még mindig élünk. Jó lenne végre valóban megtanulnunk: *„Veszünk, enyészünk, olvadunk: Jobb egyesülni, míg vagyunk”* (Arany János) Jó lenne végre

valóban mélyen megérteni: sorsunktól idegen erők s érdekek akarják megtiprításunkat, elvérzésünket. Érzékenységünkben hogyan véreznénk el már egy vírágszálon. Összeveszünk eltévedt-elrabolt múltunkon, összezavarodott jelenünkön és újra meg újra elveszett jövőnkön. Összevesszünk anyánk és apánk életén és halálán, testvérünk hovatarozásán, pártállásunkon, szegénységünkön és gazdagságunkon. Elváltunk, idegenek lettünk, összeveszünk jó szándékunkban is, fiunk házának építésén.

„*Elveszünk, mert elvesztettük magunkat*” (Ady Endre) Így könnyű elbánni velünk. Ezt akarják. Azt, hogy a föld is kicsússzon talpunk alól, hogy felejtjük kilétünket, magyar és ember voltunkat, igazabb lelkünket. Hiszen jön is már az emlékezet mélyéről az utolsó üdvözet: „*Mi voltunk a földnek bolondja, / Elhasznált szegény magyarok, / És most jöjjetek győztesek: / Üdvözet a győzőnek*” (Ady Endre).

Áll még egykori kisiskolám épülete a faluvégi Ősz-dombon, Vrácsikon (Újvárfalván). A Noszlopy család kisenemesi kúriája volt valaha, száz évvel azelőtt. Nem tudom, vezettek-e valóban rejtekutak iskolánk vastag falaiban, de hogy mi gyerekek az üldözött Noszlopy Gáspár szerepében bujkáltunk azokban a falakban, arra esküdni mernék. Pedig már-már vége a játéknak. Haza már ide is csak a temetőbe járok, nagyanyám sírjához, s azokéhoz a falubeliekéhez, akiknek gyerekkoromban mindig volt hozzám egy-egy jó szava. Ami igazán fontos az életben, azt mind innen kaptam. Nagyobbik fiam, aki szintén múlhatatlan erkölcsi értékeket kapott e falutól, nagymamájától és nagypapájától, kis temetőnk minden sírját lefényképezte. Kár, hogy a Noszlopy Gáspár Múzeum belsejét, a kiállítás 1848-as relikviáit, tárgyi emlékeit nem fényképezte le, mielőtt tökéletesen kirabolták. Azután meg is szüntették mint múzeumot. Így aligha maradt itt híresebb, megbecsülésre érdemesebb emlék Szeniczei Bárány Julianna magányos sírkövénel. Úgy látom pusztuló szülőfalumat, hogy már nem is igen lesz.

Temetőnk fája alatt e magányos kő nagyon megérdemli tiszteletünket. Megérdemelné. Mélyen meg kell hajolni előtte, hogy kibetűzhessük feliratát. Anyai fájdalomát Bárány Szeniczei Julianna mintha Vergiliusszal vésette volna kőbe:

*Küzdeni szent jogokért két Gracchust adtam e bonnak,
Bú kísér utamon s egy óhaj: légy baza boldog.*

Noszlopy Gáspár és Noszlopy Antal édesanyja tizennégy gyermeket hozott világra. Idősebb Noszlopy Antallal, a jogtudós, művelt, több nyelven értő, jobbágyainak földet osztó, igazságszerető férjével kilenc gyermeket felnevelt. Közülük Antal és Gáspár jogot végzett, s mindkettő Gracchus lett, a forradalom és szabadságharc hős katonája. Antal, az idősebb testvér 1848 szeptemberében nemzetőr hadnagy, a népfelkelők tisztje, 49-ben a somogyi népfelkelők egyik vezére, Gáspár, a bátyjánál tíz évvel fiatalabb a pápai jogakadémián tanult, ügyvéd lett, 1848-ban nemzetőrparancsnok, később Dél-Dunántúl kormánybiztosa. A szabadságharc leverése után 1850 tavaszán elfogták, hadbírótság elé állí-

tották, de még az ítélelhozatal előtt megszökött. Cselekedni, harcolni akart a szabadságért. Hazavárták Kossuthot, kecskeméti barátai segítségével a császár elfogatását tervezte. Miután tervét elárulták, visszament a Dunántúlra s a Bakonyban szabadcsapatokat szervezett.

Amíg megvolt apám és anyám háza Somogysárdon, szobájuk falán ott függött bekeretezve a Magyar Császári és Királyi Haditörvényszék dokumentuma, melyben Noszlopy Gáspárra kimondták a halálos ítéletet. Az ő „perében” két ősiünk, Benke Sándort és Benke Istvánt „rablógyilkosság” címén több év börtönt kapott. Noszlopyt 1853-ban kivégezték.

A kilencvenes évek közepén újságíró voltam az Új Magyarország című napilapnál. Úgy tűnt, kitört a sajtószabadság, magától értetődő kötelességemnek tartottam „küzdeni szent jogokért”. Levélben kérdeztem Habsburg Ottót, hogy most, ez új időkben minek tekintsem az őseimet: még mindig rablógyilkosoknak vagy hősöknek? Azt is megkérdeztem tőle ugyanakkor, hogy ő minek tekinti császári-királyi őseit, köztük Ferenc Józsefet, akinek a parancsait Julius Jakob Haynau báró-táborszernagy, a próbált bresciai hiéna teljesítette, sőt túlteljesítette. Választ nem kaptam.

Az Iszákon